

Независимостта от 1908 г. в българския периодичен печат: Сборник документи / Състав., коментар и бележки Милен Куманов. — София : ИК Гутенберг, 2008. — 582с.
ISBN 9789546170354

ЗА СБОРНИКА, ПОСВЕТЕН НА ЮБИЛЕЯ
ст.н.с. д-р Милен Куманов, GSM 0887 176 861

Тази година се навършва едно столетие от провъзгласяването на независимостта на България. През последните 50-60 години това събитие беше неоснователно подценявано, а то има огромно значение, тъй като слага финалната точка на националноосвободителните борби на българския народ против петвековното османско владичество. Наистина Руско-турската освободителна война донесе Освобождението на България, но последвалия след това Берлински договор постави Българското княжество под сюзеренитета на Високата порта. Във вътрешен план този акт нямаше кой знае какви особени последици, тъй като развитието на политическия живот

вървеше съобразно повеленията на Търновската конституция от 1879 г. Не така стояха нещата във външнополитически план, макар и в тази област присъствието на Османската империя да не беше така ярко. Все пак дипломатическите представители на България бяха с най-ниския статус според традиционната дипломатическа йерархия.

С един замах на 22 септември 1908 г. България се откъсна от орбитата на Османската империя и се провъзгласи за независима. С оглед историческата традиция тя се върна към ранга на българската държава от епохата преди падането под османска власт, обявявайки се за царство, а на главата на нейния владетел княз Фердинанд бе сложена царска корона.

Няма да се спираме на причините, обусловили успешния край на това историческо събитие. Нашата задача е да покажем как този акт е намерил отражение в българския политически и печат. Отговор на този въпрос читателят може да намери в излезлия наскоро документален сборник „Независимостта от 1908 г. в Българския периодичен печат”. В него съставителят се е опитал да подбере най-значимите статии, поместени в печатните органи на българските политически партии от началото на 20 в. — като се започне от управляващата Демократическа партия до БРСДП /тс/.

Вниманието на съставителя с основание е насочено и към непосредствените събития, предхождащи провъзгласяването на независимостта на България — дипломатическият скандал с българския представител в Цариград Иван Ст. Гешов (30 август 1902) и завземането на Източните железници, намиращи се на територията на България (началото на септември 1908).

Както и следва да се очаква, най-голямо място в разглеждания сборник е отделено на отклика на българския политически печат към провъзгласяването на независимостта.

И най-беглият поглед върху съдържанието на включените в сборника статии показват: всички политически партии, без оглед на тяхната идейна принадлежност, посрещат извършения акт с нескриван възторг. Като управляваща партия, демократите се опитват да присвоят цялата заслуга за станалото събитие за себе си. Опозиционните партии, напротив, оспорват не само този стремеж, но се опитват да покажат, че провъзгласяването на независимостта на България е резултат от сложни задкулисни борби, в които България играе най-малка роля.

Всички десни партии приемат като напълно естествено провъзгласяването на княз Фердинанд за български цар: има царство — значи има и цар. Не така мислят левите партии в лицето на социалистите, земеделците, а заедно с тях и радикалите — някои от тези партии чак до 1911, когато Петото велико народно събрание узаконява извършения акт от септември 1908, т.е. обявяването на България за царство.

Известно разномислие между политическите партии има и по въпроса за ролята на отделните велики сили за признаването на българската независимост. Тук спорът се води главно за участието на Русия, доколкото тя практически изиграва роля за преодоляване съпротивата на Османската империя, опрощавайки част от финансовия ѝ дълг, наложен ѝ по силата на Санстефанския мирен договор.

Като цяло печатът на политическите партии отразява обективно провъзгласяването на независимостта. Различията, които съществуват в него, се дължат главно на различията в идейната принадлежност на отделните политически партии, нещо, което е съвсем естествено. Този факт ни най-малко не намалява голямото значение на печата, част от който съставителят е успял да обхване в предлагания от него сборник.

Като се има предвид в какво лошо състояние се намират старите български вестници, сборникът ще подпомогне в значителна степен всички, които се интересуват от голямото събитие — провъзгласяването на независимостта на България. Тъй като в същото време сборникът е и едно научно издание (за по-важните събития и лица са дадени кратки пояснителни бележки), той може да се ползва и от специалисти, занимаващи се с новата българска история.

За по-бързото ориентиране на ползвателите на сборника съставителят е изготвил и два показалеца — именован и географски.

В този вид изданието е наистина едно ценно помагало не само за конкретното събитие, но и за политическата история на България в началото на 20 в.